

Fond penzijskog i invalidskog osiguranja Crne Gore Vladimir Drobňjak. v.d. direktora

Predmet: Inicijativa za raskid ugovora i saradnje sa rehabilitacionim centrom „Vilina Vlas“ iz programa odmora i oporavka korisnika Fonda PIO

Podgorica-Sarajevo, 13. mart 2026.

Poštovani gospodine Drobňjak,

nevladine organizacije - Centar za građansko obrazovanje (CGO) iz Crne Gore i Udruženje za društvena istraživanja i komunikacije (UDIK) iz Bosne i Hercegovine – obraćaju Vam se inicijativom za raskid ugovora i povlačenje rehabilitacionog centra „Vilina Vlas“ kod Višegrada iz programa odmora i oporavka koji Fond penzijskog i invalidskog osiguranja Crne Gore nudi korisnicima/cama prava na penziju po povoljnim uslovima.

Korisnici i korisnice prava na penziju u Crnoj Gori imaju mogućnost korišćenja usluga odmora i oporavka u više objekata u Crnoj Gori i regionu. Stvaranje mogućnosti penzionerima/kama za pristupačan odmor i medicinske usluge jeste važna i društveno odgovorna mjera. Međutim, smatramo da izbor partnerskih objekata mora biti usklađen sa temeljnim etičkim principima, kulturom sjećanja i obavezom poštovanja žrtava ratnih zločina.

Banjsko lječilište „Vilina Vlas“, udaljen oko 5 km od Višegrada, tokom rata u BiH bio je logor u kojem je silovano i mučeno nesrpsko stanovništvo. Prema izvještaju posebnog Komiteta Ujedinjenih nacija iz 1994. godine, tokom 1992. godine u tom objektu silovano je oko 200 žena. Neke od njih su ubijene, a neke su izvršile samoubistvo. U tom objektu je zlostavljano i mučeno i 17 građana bošnjačke nacionalnosti iz mjesta Sjeverin kod Priboja u oktobru 1992. godine od strane Milana Lukića i pripadnika paravojne formacije „Osvetnici“.

U jednoj od presuda Suda BiH ovaj objekat se navodi kao „rehabilitacioni centar pretvoren u ženski logor u koji su dovođene žene i djevojčice koje su sistematski maltretirane“. Na žalost, samo je jedan od zločinaca konačno procesuiran - Željko Lelek, koji je osuđen na 16 godina zatvora zbog zločina protiv čovječnosti, uključujući seksualno nasilje počinjeno u „Vilinoj Vlasi“, dok su drugi uglavnom osuđeni za druge zločine koje su počinili u Višegradu i susjednim mjestima.

„Vilina Vlas“ je nakon rata nastavila da posluje kao rehabilitacioni centar i banja. Na samom objektu, kao ni u njegovoj zvaničnoj prezentaciji se ne navodi da je tokom rata to bilo mjesto zatočenja, mučenja i silovanja, niti postoji bilo kakav spomenik, memorijalna ploča ili druga oznaka koja bi goste informisala o toj činjenici. Time vlasti u tom bosanskohercegovačkom entitetu svjesno i sistemki pokušavaju izbrisati činjenice. Gaženje svih principa kulture sjećanja, negiranje i normalizacija zločina se ogleda i u promociji tog objekta u turističke svrhe bez ikakvog konteksta, priznanja i pijeteta prema žrtvama.

Mnogi gosti koji danas dolaze u „Vilinu Vlas“ ne znaju da spavaju u sobama i na krevetima u kojima su prije samo trideset godina izvršena masovna silovanja i ubistva. Mediji su izvjestili da ne postoji mjesto ni soba u hotelu „Vilina Vlas“ koje nije poprište zločina, a jedine izmjene su u okrećenim zidovima i promijenjenih dušecima.

Takvu praksu javno je osudila i regionalna REKOM mreža pomirenja ističući da je riječ o svjesnom izboru da se čuti o silovanju i da se žrtve izbrišu iz javnog prostora. Reagovala je i Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, naglašavajući da mjesta stradanja ne smiju biti predstavljena kao turističke atrakcije bez istine o onome što se u njima dogodilo.

Smatramo da Fond PIO, kao javna institucija Crne Gore, mora voditi računa o etičkim implikacijama svojih odluka i partnerstava. Upućivanje penzionera i penzionerki – među kojima su i preživjeli ratnih trauma, članovi porodica žrtava ili građani/ke koji s pravom očekuju odgovoran odnos prema prošlosti - u objekat koji je simbol sistematskog seksualnog nasilja i zločina protiv čovječnosti predstavlja ozbiljan moralni i reputacioni rizik. Dodatno, ovo se može tumačiti i kao pridruživanje Fonda PIO politikama revizionizma i negacije zločina, a na tim temeljima se ne može graditi održivo demokratsko društvo.

Pozivamo Vas da, u skladu sa principima društvene odgovornosti i poštovanja žrtava ratnih zločina, pokrenete postupak raskida važećeg ugovora sa rehabilitacionim centrom „Vilina Vlas“, te da ubuduće prilikom izbora ugovornih partnera uvrstite jasne kriterijume koji uključuju poštovanje dostojanstva žrtava ratnih zločina i odgovoran odnos prema nasljeđu prošlosti.

Takva odluka bila bi jasan signal da Crna Gora ne pristaje na normalizaciju mjesta zločina pod plaštom turizma i rehabilitacije i da institucije sistema doprinose izgradnji društva koje se odgovorno odnosi prema prošlosti i pokazuje solidarnost sa žrtvama.

S poštovanjem,

Daliborka Uljarević,
izvršna direktorka, CGO

Edvin Kanka Ćudić,
koordinator, UDIK